

Tộc-phổ họ ngoại

Kim chỉ nam Chính Trực

Dẫu ở thời đại nào, dưới chân trời nào,
dẫu sự nghiệp vinh hiển hay thanh bần,
con cháu **Ngô-Xuân** vẫn giữ được
một tộc tính truyền thống,
ấy là hai chữ **Chính** và **Trực**
làm kim chỉ đạo trên đường đời.
Gặp quãng đường sáng sủa vui tươi
hay lâm vào cảnh mù mờ đen tối,
Chính và **Trực** vẫn là kim chỉ đạo
của con cháu **Ngô-Xuân**.

Tổ phụ Ngô-Xuân-Định

Cử-nhân dưới thời Tự-Đức

Nhậm chức tri-huyện Thọ-Xương

Gồm ba mươi sáu phố phường

Cố đô Hà thành xưa kia

Kế đó tri-phủ Vân-Đình

Giặc Pháp xâm lăng đất nước

Tức thì giải ấn từ quan

Về quê yên phận an nhàn

Mở trường huấn luyện môn sinh

Đông đảo ghi danh bảng vàng

Nổi nghiệp mô phạm Cụ Đồ

Thủy-tổ tám đời họ Ngô.

Sinh trưởng dưới ba đời vua Minh-Mạng (1820-1841), Thiệu-Trị (1841-1847) và Tự-Đức (1848-1883), Tổ-phụ đỗ cử-nhân dưới thời Tự-Đức, ra làm quan nhậm chức tri huyện Thọ-Xương thời đó gồm cả ba mươi sáu phố phường Hà-thành, rồi thăng tri phủ Vân-Đình. Nhưng đến khi Việt-Nam bị đặt dưới quyền đô hộ Pháp Quốc, Cụ liền giải ấn từ quan, về Nam-thành mở trường dạy học, tạo thành được nhiều môn sinh danh tiếng, đáng kể như Bùi-Bằng-Đoàn, Ngô-Giáp-Dậu, ngoài số con cháu khoa bảng sau này. Cụ bà thường kể lại rằng Cụ ông làm quan thanh liêm ít có nên rất được dân chúng ái mộ và chỉ ít ngày sau khi Cụ rời bỏ Vân-Đình là phủ này bị một toán cướp đốt phá tan tành, viên tri phủ kế nhiệm Cụ bị giết chết. Cụ bà bảo đó là nhờ tổ phúc, các ông con thì cho là nhờ sự thanh liêm của Cụ nên chẳng ai nỡ hại Cụ, còn các bà cô thì quả quyết rằng đó là nhờ ngôi mộ Cao tăng tô táng ở đầu ngõ kia; viên sãi ngáng ở cổ ngõ làm Cụ từ chức, không vinh thăng tới bốn lọng nhưng tránh được mọi đại nạn.

Tổ-phụ mất ngày 27 tháng 7 âm lịch. Cụ bà nữ danh Phạm-Thị-Doãn, mất ngày 11 tháng giêng âm lịch. Mộ hai Cụ để trên gò Con Tôm, xã Lộc-Hoà, huyện Mỹ-Lộc, tỉnh Nam-Định. Hai Cụ để lại bốn trai là Bích-Giản, Nhất-Thanh, Bộ-Doanh, Quí-Tấn, và hai gái là Thị-Gián, Thị-Vịnh.

Cụ Ngô-Bộ-Doanh

Tổ bản chất phi phạm

Thanh hương đồng tự dị

Khả liên quân tử hoa

Suy lai diệc như thị.

_____ *Lâm chung đề: Trần Mộng nhất chu*

_____ *Tiên Châu Ngô-Bộ-Doanh*

Tổ chất vốn khác thường

Cái thom, hay cũng khác,

Giống như hoa sen

Nghĩ lại được như thế đấy.

Sinh năm 1877, đỗ cử-nhân năm 1906 (Bính Ngọ), mấy năm sau mới vào trường Hậu-Bổ học hai năm, rồi vào khoảng 1912-1913 nhậm chức huấn-đạo Tứ-Kỳ (Hải-Dương). Sau nhiều năm trong giáo giới, ông Bộ-Doanh được bổ vào hành chính, đi tri-huyện Đại-Từ, rồi Tiên-Hải, Thư-Trì, Văn-Giang v.v... rồi đi thương-tá nhiều tỉnh trước khi về hưu năm 1935. Trong những năm học ở giới, Ông luôn vui vẻ và nhiệt thành thi hành nhiệm vụ nên chẳng những được học sinh kính mến hết lòng mà còn được các giới nho giáo trong huyện và vùng lân cận hâm mộ. Nhưng một khi vào hành chính thì cái sốt sắng với nhiệm vụ kia hầu như sút kém hẳn đi, có lẽ vì nơi đây có nhiều sự việc ỉn khuất lắt léo không hợp với tính tình quá ngay thẳng của Ông.

Rất dễ dãi với dân, song Ông thẳng tay với lũ cường hào ác bá vì bọn chúng hay can thiệp phi pháp vào hành chính. Đối với cấp trên, Ông giữ đủ lễ nghi kỷ luật, song tránh mọi cử chỉ khéo léo khúm núm cầu thân cầu lợi rất thịnh hành trong quan trường ngày ấy. Có lẽ vì vậy mà Ông cứ loanh quanh ở chức vụ tri-huyện,

chẳng được lên quan tỉnh và cũng chẳng được thăng tri-phủ. Khi về hưu, Ông chỉ có một nóc nhà và một mảnh vườn ở xóm Khoái-Đồng, Nam-Định, rồi sau thiên cư về Hà-Nội để được gần con cái phần đông lập nghiệp nơi đây.

Bà nữ danh Bùi-Thị-Mỹ, người Hà-Nội. Ông Bà sinh năm trai là Nguyên-Thức, Trọng-Phương, Thúc-Dung, Quí-Đàm, Ấu-Duyên, và sáu gái là Phương-Thục, Thuý-Điền, Bảo-Thoa, Kim-Xuyến, Lục-Trâm, Bảo-Hoàn, phần lớn đông con cái, tạo thành chi nhánh Ngô-Xuân đông đúc nhất và làm ăn khá giả cả nhờ một nền giáo dục gia đình vững chắc.

Thượng thọ tám mươi một tuổi vẫn tinh táo minh mẫn, bỗng một hôm thấy mình kiệt lực, Ông cho gọi tất cả con cháu trong gia đình lại quanh Ông, đọc cho nghe bốn câu thơ

Tổ bản chất phi phàm

Thanh hương đồng tự dị

Khả liên quân tử hoa

Suy lai diệc như thị ()*

Đọc xong, Ông nhắm mắt vĩnh viễn, mang theo về cõi người hiền một tâm hồn thanh thoi khoan khoái. Đó là ngày 29 tháng 6 năm Đinh Dậu (1957). Bà mất ngày 5 tháng 6 năm Mậu Tuất (1958).

Đọc đi đọc lại bốn câu thơ Ông để lại trong giờ phút lâm chung, cháu Ông viết những dòng này ngẫm nghĩ: Thực là tiêu biểu một cuộc đời thản thản và trong sạch phi thường, song cũng còn phản ảnh của tâm tình và sự nghiệp của con cháu họ Ngô-Xuân có ông tổ bảy đời mộ táng nơi đầu ngỗng huyền thoại kia.

(*) Sinh thời ông Ngô-Bộ-Doanh thích chơi lan. Giờ phút lâm chung, Ông ví mình như một bông lan Trần Mộng. Rồi ôn lại cuộc đời trong sạch của mình, Ông ngẫm bông Trần Mộng kia chẳng kém chi Liên Hoa quân tử, sống cạnh bùn mà chẳng hôi tanh như bùn.

 tác-giả: Ngô-Đình-Tuấn, ngày 16 tháng 6 năm 1978.